

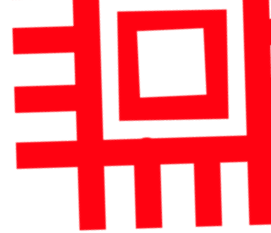
Управління культури, національностей та релігій
Миколаївської облдержадміністрації
Обласна бібліотека для дітей ім. В. О. Лягіна

**Для тих, хто
хоче знати більше
Вип. 7**

«Нема переводу добрим звичаям народу»

**рекомендаційний анований список
для учнів 1-9 класів**

Миколаїв,
2018

Укладач Н. В. Щука

Редактор О. К. Карпенко

Відповідальна за випуск Т. А. Жайворонок

«Нема переводу добрим звичаям народу» : рек. анот. список літ. для учнів 1 – 9 класів / Миколаївська обл. б-ка для дітей ім. В. О. Лягіна; уклад Н. В. Щука. – Миколаїв, 2018. - 36 с. - (Для тих, хто хоче знати більше. Вип 7.)

Рекомендаційний анотований список літератури присвячений традиціям і звичаям українського народу. В ньому представлено книги з джерел усної народної творчості та художня і науково-популярна література сучасних авторів за темою.

Привіт, любі друзі!

Наш народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями. З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них — світовідчуття та світосприймання нашого народу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми.

Народні традиції та звичаї завжди були духовною основою життя українців. Вони формувалися протягом багатьох століть і є складовою частиною не лише історії нашого народу, а й сьогодення. Нині народні традиції та звичаї стали одним із головних чинників відродження українського народу, його національної свідомості та людської гідності. І кожен з нас є спадкоємцем цього великого скарбу, продовжувачем традицій народної культури. В чому вони полягають? Де їхні витoki? Як вони формувалися та змінювалися у різні часи на теренах нашої країни? — на всі ці запитання ви знайдете відповідь у цьому рекомендаційному анотованому списку літератури **«Нема переводу добрим звичаям народу»** із серії «Для тих, хто хоче знати більше». Ми впевнені, що даний список, допоможе вам у вивченні традицій українського народу.

Матеріал розміщено за такими розділами:

Батьківські обереги в художній літературі

Мандрівка в глибину народних звичаїв

Усна народна творчість (казки, легенди, биліни)

Народні повір`я (прикмети і забобони)

Вся інформація в розділах розташована за алфавітом авторів або назв книг.

Батьківські оберети в художній літературі

Багатющій скарб звичаїв нашого народу ми отримали в спадок і мусимо зберегти його та, нічого не втративши, передати наступним поколінням. Допоможе нам у цьому художня література. В багатьох художніх творах сюжет тісно переплітається з давніми віруваннями, обрядами, звичаями. Саме з такою літературою ви і познайомитесь в наступному розділі.

1-4 класи

Близнюк В. В. У сяйві ангельського лету : [вірші, казки, загадки : для дітей дошк. та мол. шк. віку] / В. В. Близнюк ; худож. О. Варкач ; [гол. ред. Н. Кириленко]. - Київ : Преса України, 2014. - 32 с.

Ця збірка чудового дитячого поета Віталія Близнюка познайомить дітлахів з українськими релігійними святами, а чудові малюнки Олесі Варкач стануть приємним подарунком для всіх шанувальників вишуканої книжкової ілюстрації.

Дерманський С. Танок чугайстра : [повість : для мол. та серед. шк. віку] / С. Дерманський ; худож. О. Шикюра. - 2-ге вид. - Вінниця : Теза ; Харків : Фоліо, 2012. - 156 с.

Уночі, посеред лісових нетрів, ти стоїш і з останніх сил стискаєш у долоні квітку папороті. А довкола все кричить, виє, насуває... Саме така ніч випала Іванкові, Лільці й Васькові, коли вони пішли до лісу рятувати. . знайомого чугайстра.

Ізбаш О. Військо Даждьбога : казки та легенди про героїв, богів, духів давніх слов'ян : [для мол. та серед. шк. віку] / О. Ізбаш ; худож. Я. Кернер-Вернер. - Київ : АВІАЗ, 2013. - 164 с.

Літописи дозволяють відновити слов'янські легенди про могутність богів у природі, про їхній вплив на людину і світ. Богам слов'яни посвячували дерева, птахів, звірів. Язичництво, яке протягом багатьох століть народжувало і приймало у свій пантеон нових богів і богинь, залишило після себе цікаві духовні скарби, величезний міфопоетичний світ. Тож цікаві казки та легенди про героїв, богів, духів давніх слов'ян доповнять знання з міфології.

Кононенко О. А. Барабашка та всі інші. Про духів добрих і не дуже : [для дітей дошк. та мол. шк. віку] / О. А. Кононенко ; худож. В. А. Кононенко. - Київ : Либідь, 2013. - 128 с. : кольор. іл.

Зі сторінок книжки, яка воскрешає забуті сторінки народної міфології, постає загадковий світ одуховленої природи. Казкові сюжети навчають нас жити в гармонії з довкіллям, поважати старших, цінувати щирість людських стосунків.

Луцевська О. В. Золоте колесо року [[збірка оповідань : для дітей мол. шк. віку]] / О. В. Луцевська ; передм. М. Павленко ; худож. С. Балух. - Київ : Смолоскип, 2011. - 104 с. : іл.

Збірка оповідань і казок, присвячених народному святковому циклу. Він охоплює як великі християнські свята — Різдво, Благовіщення, Великдень, Спаса, Покрова, — так і менш відомі, наприклад Теплою Олексі.

Луцевська О. В. Різдвяні повісті : для мол. та серед. шк. віку / О. В. Луцевська, В. Вздутьська, Г. Шапіро, З. Живка ; худож. Н. Ключкова. - Київ : Грані-Т, 2009. - 144 с. : іл.

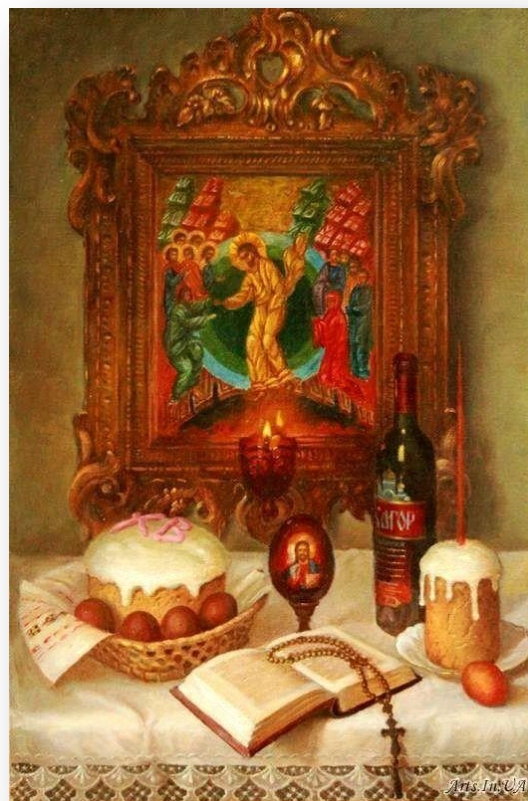
До книги входить п'ять історій про Різдво і різдвяні дива, а саме: повісті О. Луцевської, В. Вздутьської, Г. Шапіро, З. Живки.

Мензатюк З. З. Катрусині скарби : оповідання : для дітей мол. шк. віку / З. З. Мензатюк ; худож. Н. Сиротюк. - Чернівці : Букрек, 2015. - 40 с.

Пригоди Катрусі – це сучасні історії про давні народні надбання, які захоплено сприймаються дітьми. Катруся живе у великому місті, а батьки її – мистецтвознавці. Отже, вона розповідає одноліткам, як дивно можуть поводити себе звичайні речі та де шукати справжні скарби!

Мензатюк З. З. Макове князювання : збірка оповідань : [для дошк. та мол. шк. віку] / З. З. Мензатюк ; [худож. Т. Є. Семенова]. - Київ : Школа, 2008. - 48 с. : іл.

Збірка оповідань Зірки Мензатюк про українські народні свята впорядкована за календарно-обрядовим принципом. Твори, що увійшли до

збірки, у художній формі ознайомлять вас з традиціями нашого народу, з його споконвічними цінностями.

Пчілка О. Годі, діточки, вам спать! : вірші, оповідання, казки, фольклорні записи : [для мол. та серед. шк. віку] / О. Пчілка ; худож. Є. Рудюк. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2017. - 272 с. : іл.

Ця книжка — найповніше видання дитячих творів української письменниці Олени Пчілки. Складається вона з двох розділів. У перший увійшли оригінальні твори письменниці: вірші, байки, оповідання та казки. Другий склали фольклорні записи Олени Пчілки: дитячі пісеньки та вірші, казки, сміховинки, ігри, загадки, прислів'я.

Різдвяні історії : [збірник : для мол. та серед. шк. віку] / упорядкув. та передм. І. М. Андрусяка ; іл. В. А. Дунаєвої. - Київ : Національний книжковий проєкт, 2010. - 256 с.

Усі твори, що увійшли до цієї книжки, пов'язані з Різдом — чи не найулюбленішим святом християн усього світу. Відкриває збірник вертеп — традиційна святочна вистава, далі йдуть колядки — невід'ємний атрибут Святвечора. Розділ «Різдвяна казка» містить вірші, оповідання, казки українських та зарубіжних письменників.

Рута О. Д. Брати Котигорошки : казкові оповідки : для мол. шк. віку /

О. Рута ; худож. Л. І. Андрощук. - Київ : Лелека, 2003. - 64 с. : іл.

Уявіть собі, любі читачі, що якогось дня до вас з далекої Швеції прилетів погостювати славнозвісний найкращий у світі Карлсон, який живе на даху... А до героїв цієї книжки — Івасика та гусеняти — він і справді прилетів. А також із цих казкових оповідок у досить несподіваній формі ви дізнаєтеся багато цікавого та потрібного про українську народну обрядовість та традиції.

Скуратівський, В. Т. Погостини : оповідання : [для мол. та серед. шк. віку] / В. Т. Скуратівський ; худож. О. В. Чичик. - Київ : КМ-БУКС, 2017. - 128 с.

Книга відомого українського народознавця Василя Скуратівського присвячена традиціям та звичаям українців у різні пори року.

Чамата Т. В. Легенди України про птахів, тварин, рослини : для дітей мол. шк. віку / Т. В. Чамата. - Харків : Промінь, 2009. - 240 с. : іл.

Із вікових глибин зринає перед нами фантастичний світ легенд. Для давніх слов'ян птахи, рослини, тварини були священними. Люди вірили, що вони створили світ, були втіленням хоробрості, здоров'я та вірності. Книга вчить мудрості, дотепності й щирості.

Чижова Л. Я. Світле свято Миколая : [вірші : для дітей мол. та серед. шк. віку] / Л. Я. Чижова. - Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2007. - 32 с.

Книга присвячена найушанованішому християнському святому – Святителю Миколаю, Чудотворцю Мірлікійському.

Чижова Л. Я. Скриня казок : поетичні казки : для дітей мол. та серед. шк. віку / Л. Я. Чижова ; худож. О. О. Лисянська. - Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2009. - 124 с.

Автор відкриває для вас скриню своїх казок, де живуть милі чарівниці: Весна, Літо, Осінь, Зима. Супроводжують їх добрі та злі сили природи, оживають квіти, дерева. Казки увібрали в себе елементи народної мудрості, красу наших звичаїв і традицій. А оберігає казки Вічна Мати - Берегиня, яка дарує вам, діти, тепло рідної неньки, дідусеву мудрість, бабусину ласку, а ще - цей казковий світ.

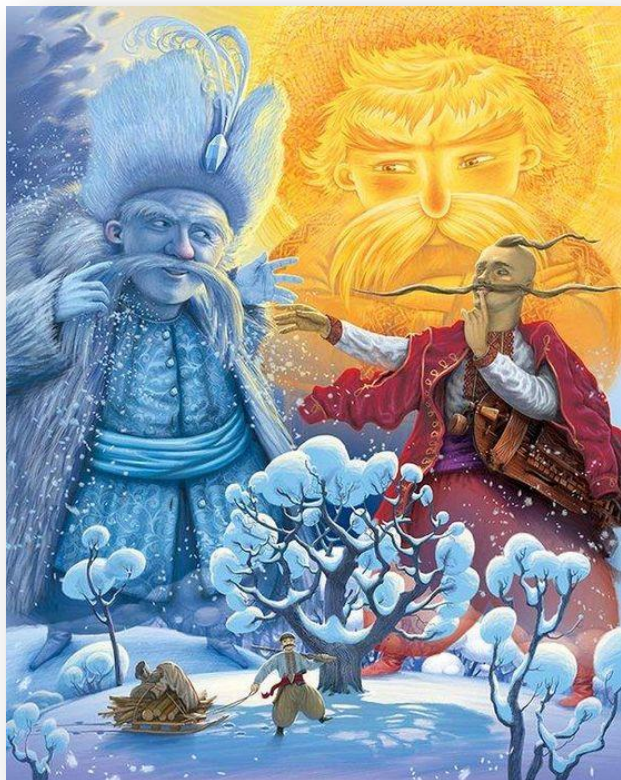
5-6 класи

Владко В. М. Нащадки скіфів : [роман : для серед. та ст. шк. віку] / В. М. Владко ; худож. Г. В. Малаков. - Київ : Веселка, 2009. - 390 с.

Група учених, досліджуючи таємничу печеру, знаходить хід углиб землі, який приводить їх у величезну порожнину. Життя тут здавна розвивалося за своїми особливими законами, тож учені надібали справжній «загублений світ». Але найцікавішим виявилось те, що підземну країну населяють... скіфи, котрі зберегли усі звичаї своїх давно зниклих предків...

Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Конотопська відьма. Салдацький патрет : [повість, оповідання] / Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2017. - 152 с.

Повість «Конопська відьма», з одного боку, пронизана фольклорними мотивами віри в відьом, які ночами доять корів, в лихе око і т.п., з іншого боку, є жорсткою сатирою і критикою близьких козацьких старшин провінційного Конопа.

Козацькі легенди : [для дітей серед. шк. віку] / уклад. Т. С. Жабська ; іл. Т. О. Батьканової. - Харків : КК "Клуб Сімейного Дозвілля", 2005. - 80 с. : іл.

Дізнайтесь із старовинних легенд про те, як з'явилися перші козаки та як вони службу несли, чому зникла Запорозька Січ, що козаки написали у листі до турецького султана, хто ховав скарби і за якими ознаками можна їх знайти, як у ті часи давалися назви населеним пунктам... та багато-багато іншого цікавого про історію української землі.

Машкевич М. С. Маркіян Семенович - дітям : [для мол. та серед. шк. віку] / М. С. Машкевич ; упорядкув. та передм. Р. Горака. - Львів : Апріорі, 2018. - 52 с. : іл.

До збірки увійшли вірші, байки, поезії та переклади Маркіяна Шашкевича. Книга адресована дітям, батькам та вчителям.

Морозенко М. М. Іван Сірко. Великий Характерник. Славетний кошовий : [повісті : для серед. шк. віку] / М. Морозенко ; іл. М. Павленка. - Львів : Вид-во Старого Лева, 2015. - 368 с. : іл.

Історична книга, сповнена традицій і давніх вірувань українського народу. Під цією обкладинкою вміщено відразу дві книги про великого героя українського козацтва: «Іван Сірко – великий характерник» та «Іван Сірко – славетний кошовий». Життя Івана Сірка овіяне легендами та сповнене карколомних пригод. Він народився надзвичайною дитиною, з особливим даром характерництва, що допомогло йому здобути багато перемог, і передусім – над собою. Складні випробування лише загартували його дух та тіло. В усіх героїчних битвах Іван Сірко виходив переможцем.

Рутківський В. Г. Джури і Кудлатик : роман : [четверта книга історичної тетралогії "Джури козака Швайка" : для серед. та ст. шк. віку] /

В. Г. Рутківський ; худож. М. Паленко. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. - 272 с. : іл.

Четвертий роман трилогії відомого українського письменника. Це – незвичайна книжка. Історична й сучасна, смішна і мудра. В ній ідеться про життя і смерть, про земне й небесне, про перші ніжні почуття (і то не тільки в людей), про переміщення в часі, де вірність і дружба залишаються незмінними. На сторінках роману ви востаннє зустрінетеся зі своїми улюбленими героями..."

Рутківський В. Г. Джури і підводний човен : [роман] : третя книга трилогії "Джури" : [для серед. та ст. шк. віку] / В. Г. Рутківський ; худож. М. Паленко. - 7-ме вид. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. - 400 с. : іл.

Третя книга захоплюючої історичної трилогії "Джури". На вас, читачі, чекають неймовірні пригоди, шалені зв'язки і нові відкриття. Разом з героями роману ви оборонятимете Київ, перепливете неприступні дніпровські пороги, розвідаєте таємниці підземної Хортиці, штурмуватимете Очаківську фортецю.

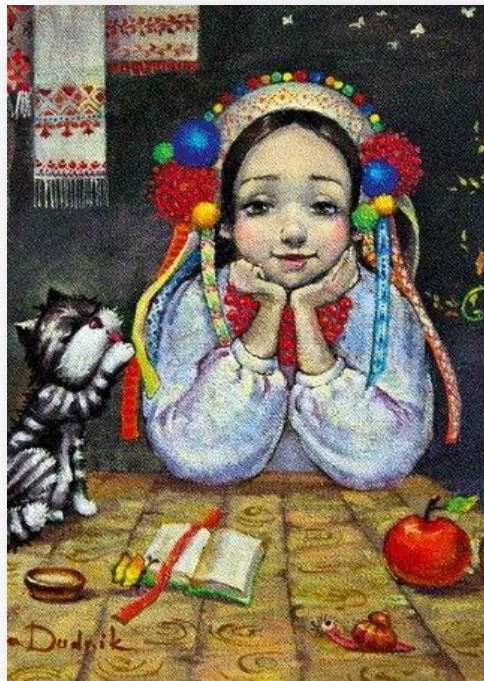
Рутківський В. Г. Джури козака Швайки : перша книга історичної трилогії "Джури": для дітей серед. та ст. шк. віку / В. Г. Рутківський ; худож. М. Павленко. - 11-те вид. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. - 432 с. : іл.

Ким були найперші козаки? Звідкіля вони взялися? На ці запитання ви знайдете відповідь у гостросюжетному історичному романі Володимира Рутківського - одного з найблисучіших сучасних українських дитячих письменників. Його дивовижні герої - Грицик та малий волхв Санько, юний богатир Демко Дурна Сила, його мама - велетка, невловимий козак Швайка зі своїм вірним вовком Барвінком та їхні численні друзі - з честю виходять із найскладніших ситуацій.

Рутківський В. Г. Джури-характерники : роман : [друга книга історичної трилогії "Джури" : для серед. та ст. шк. віку] / В. Г. Рутківський ; худож. М. Паленко. - 8-ме вид. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. - 448 с. : іл.

У новому гостросюжетному романі провідного сучасного українського письменника Володимира Рутківського ви зустрінетесь зі своїми улюбленими героями з попереднього роману "Джури козака Швайки" - юним характерником Саньком та його вірним другом Грицьком. Хлопці підросли, змужніли, і тепер нарівні з дорослими козаками беруть участь у військових виправах.

Страшні історії від українських письменників : [збірка] / уклад. Г. Яновська ; худож. А. Канкава. - Харків : Віват, 2017. - 128 с. : іл.

Страшні історії — те, що змушує вслухатися в кожен шерех та уважно спостерігати за тінями на стіні. У них оживає все містичне, незвичайне та потойбічне, пробуджуючи нашу фантазію. Такі твори стають способом досліджувати таємні страхи, зустрічаючись з ними віч-на-віч, більш детально знайомитися з давніми віруваннями і звичаями українського народу. У збірнику «Страшні історії від українських письменників» ви знайдете сім оповідань українських письменників, які раніше не були

відомі широкому загалу.

Шевчук Г. Я. Легенди України : [для мол. та серед. шк. віку] / авт.-упоряд. Г. Я. Шевчук ; худож. Є. Ю. Щепкін. - Київ : Аконт, 2008. - 96 с. : іл.

Український народ з покоління в покоління творив книгу життя, в якій заклав універсальні знання про світоустрій, дивовижність природи, навколишню дійсність, побут людини. Частина цих знань в органічній єдності з народними уявленнями, домислами та вигадками дійшла до нас в одному із найяскравіших жанрів фольклору - легендах.

Яріш Я. І. Самійло : [повість : для серед. і ст. шк. віку] / Я. І. Яріш ; худож. О. В. Продан . - Київ : Час Майстрів, 2017. - 200 с. : іл.

Книжка розповідає про славетне козацтво, про козаків-характерників, про честь, звитягу, готовність на самопожертву заради святої мети, друга чи побратима по зброї, про свободу, волю, любов до Бога, Вітчизни і людей, про здатність прощати і вірити. У повісті яскраво продемонстрована сила єдності і братерства українців, що так необхідна нам у нинішні скрутні часи.

Білий Д. Д. Дивовижні пригоди скіфа Атея : [для серед. та ст. шк. віку]. Кн. 1. Таємниця Щита Таргітая / Д. Д. Білий ; худож. В. Драпак. - Київ : ТОВ "Книжкова база "Альфа", 2016. - 64 с. : іл.

Гостросюжетний твір, у якому конкретні історичні події тісно переплетені зі стародавніми легендами і переказами, дозволить вам разом з головним героєм роману – молодим скіфом Атеєм – поринути у дивовижний світ небезпечних і карколомних пригод, познайомитися з життям і побутом стародавніх народів, які населяли Україну в античні часи.

Білий Д. Д. Дивовижні пригоди скіфа Атея : [для серед. та ст. шк. віку]. Кн. 2. Подорож до Міста Мерців / Д. Д. Білий ; худож. В. Драпак. - Київ : ТОВ "Книжкова база "Альфа", 2016. - 48 с. : іл.

Друга книга про дивовижні пригоди скіфа Атея та його друзів. Мерців. Гостросюжетний твір, у якому конкретні історичні події тісно переплетені зі стародавніми легендами і переказами, примусить вас поринути з головним героєм роману - молодим скіфом Атеєм - у дивовижний світ небезпечних і карколомних пригод, дозволить познайомитися з життям і побутом стародавніх народів, які населяли Україну в античні часи.

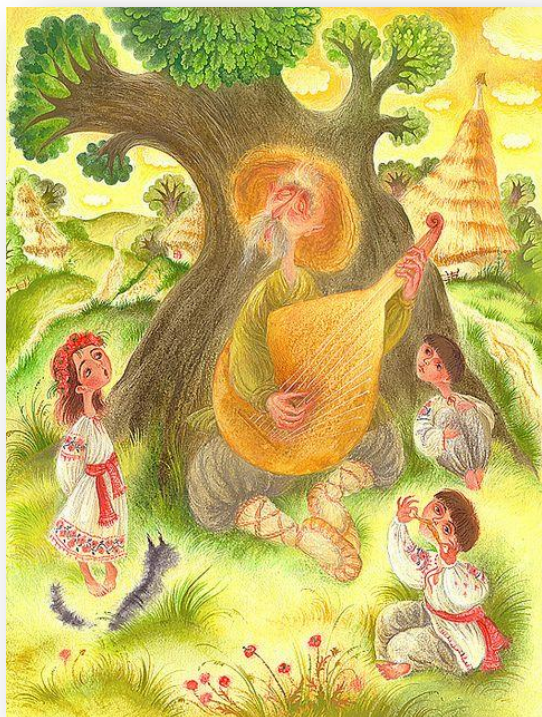
Нечуй-Левицький І. С. Кайдашева сім'я : повість / І. С. Нечуй-Левицький. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2017. - 232 с.

«Кайдашева сім'я» — реалістична соціально-побутова повість класика української літератури Івана Нечуя-Левицького. У творі описано події, що відбувалися у великій сільській родині Кайдашів. Конфлікти усередині сім'ї зображено з гумором, проте добре ставлення до сварливих Кайдашів не перешкоджає автору безжально критикувати суспільний лад, спосіб організації громади, поведінку духовенства, які призводять до зубожіння людського духу.

Рутківський В. Г. Сторожова застава : повість із життя Київської Русі : [для серед. та ст. шк. віку] / В. Г. Рутківський ; худож. М. Паленко. - Вид. друге. - Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. - 304 с. : іл.

Звичайний український школяр Вітько Бубненко з села Воронівка вирішує більше довідатися про історію рідного краю. Він та його друзі звертають увагу на таємничу печеру в Чортовому Яру – й унаслідок загадкового випадку Вітько опиняється в 1097 році, там, де колись проходила межа між землями русичів та половців. Він знайомиться з праукраїнськими героями Ільком, Олешком, Добринею і навіть із самим Володимиром Мономахом. Невдовзі Вітько стає свідком та учасником небезпечних та захопливих пригод.

Український характер у кращих творах вітчизняних класиків : [збірник] / ред. - уклад. О. В. Зав'язкін ; худож.: С. Ю. Донець, О. К. Перепелиця. - Донецьк : БАО, 2009. - 384 с. : іл.

Література кожного народу є його художньою історією. Усі явища в житті суспільства знаходять своє відтворення в літературі. Видання пропонує читачеві поринути у світ української класики. У творах видатних вітчизняних письменників — боротьба народу проти поневолювачів, оспівування благородних людських почуттів, становлення національної ідеї, описано побут, традиції, звичаї.

Український характер у кращих творах вітчизняних класиків : [збірник] / уклад. О. В. Зав'язкін. - Харків : ТОВ "СИЦІЯ", 2016. - 384 с. : іл.

Література кожного народу є його художньою історією. Усі явища в житті суспільства знаходять своє відтворення в літературі. Видання пропонує поринути у світ української класики. У творах видатних вітчизняних письменників — боротьба народу проти поневолювачів, оспівування благородних людських почуттів, становлення національної ідеї тощо.

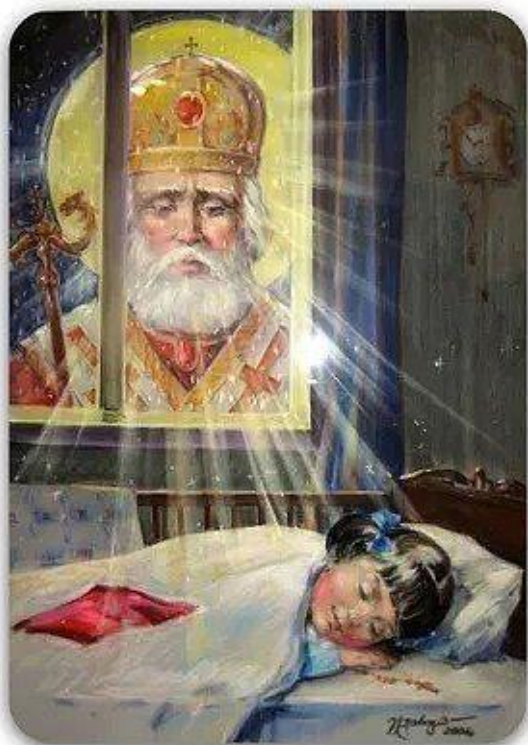
Черкасенко С. Ф. Пригоди молодого лицаря : історичний роман : [для ст. шк. віку] / С. Ф. Черкасенко ; худож. В. М. Куц. - Київ : Національний книжковий проект, 2011. - 352 с.

Письменник вдало поєднує історичну правду зі сміливою уявою, вмінням здивувати і захопити читача, поринути разом із героями твору у дивовижний світ романтики, козацької відваги, мужності й лицарської звитяги. Приваблюють цікаві сюжетні лінії, впізнаванні та переконливі персонажі, жива і образна мова, атмосфера людяності й благородства, якою дихає практично кожна сторінка книги. Роман породжує у читача світле почуття гордості за козацьке минуле.

Мандрівка в глибину народних звичаїв

Як і рідна мова, звичаї об'єднують людей в один народ. Того, хто забуває звичаї, карають Бог і люди, а, за українським повір'ям, у батьків, що не дотримуються звичаїв, народжуються діти, які стають вовкулаками. Обряди охоплюють всі сфери нашого життя. Аби більш детально познайомитися зі святами, віруваннями, символами та оберегами пропонуємо переглянути наступний розділ. Тут ви знайдете науково-популярну літературу з народознавства.

1-4 класи

Зав'язкін О. В. Велика книжка. Свята моєї України : [попул. вид. : для мол. та серед. шк. віку] / О. В. Зав'язкін ; іл. матеріал Д. С. Турбоніст. - Київ : КРИСТАЛ БУК, 2016. - 16 с.

Свята бувають різні — релігійні, державні, професійні. Свято — це радість, щире спілкування, розваги та частування. Усі вони пов'язані з давніми народними традиціями та визначними історичними подіями. До цього ілюстрованого видання увійшли розповіді про свята і пам'ятні дні, які ми відзначаємо в Україні. Книга адресована всім, хто цікавиться вітчизняною культурою та історією.

Кротюк О. П. Прилетіла пташечка : традиційні свята народного календаря з творчими забавами : [для мол. та серед. шк. віку] / О. П. Кротюк ; худож. О. Варкач. - Львів : Апріорі, 2017. - 64 с.

Ця книжка відкриє перед вами красу і шляхетність нашого народу. Бо у народному календарі, який формувався віками, не було нічого випадкового. Як і немає жодної випадковості чи зайвини в народних традиціях. Недаремно вони пережили віки.

Радущинська О. П. Українські свята : [для дітей дошк. та мол. шк. віку] / О. Радущинська ; худож. В. Ярош. - Київ : ВД "Калита", 2007. - 64 с. : іл.

Український календар щедрий на свята. Із державних, церковних, народних, родинних та особистих свят складається неповторна сув'язь нашої культури і приналежність до свого народу. Книга допоможе вам, відчувати нерозривність традицій минулого і сьогодення.

Садовнича В. В. Велика книга маленького українця : захопливі розповіді з історії, природознавства та народознавства України : [для мол. та серед. шк. віку] / В. В. Садовнича ; ред. С. С. Скляр. - Харків : КК "Клуб Сімейного Дозвілля", 2015. - 128 с.

Про історію рідної країни, українську мову, її природу, клімат, тваринний і рослинний світи, народні ремесла, свята і традиції, про видатних діячів політики, науки і культури, національні костюми, українську міфологію і ще багато захопливої інформації.

Свята, традиції, звичаї українського народу : літер.-худож. вид. : для дітей мол. та серед. шк. віку / упоряд. Г. В. Біляєва ; худож. П. В. Мірончик, Н. О. Ель-Маулюд. - Харків : Белкар-книга, 2005. - 80 с. : іл.

З цієї книги ви дізнаєтесь про українські традиції та звичаї, про походження свят, про те, як їх святкують, зможете вивчити різні обрядові пісні та співаночки. Для вас відкриються скарби народної мудрості, без яких неможливий розвиток по-справжньому культурної людини, а вірші додадуть вам гарного настрою.

Святокум О. Є. Державні свята України : [посібник : для мол. та серед. шк. віку] / О. Є. Святокум. - Харків : Ранок, 2009. - 64 с.

Посібник у доступній і цікавій формі знайомить школярів з українськими державними, народними та релігійними святами, а також розповідає про професійні свята й Дні міст України.

Скільки свят у нас на рік : [видання для дозвілля : для дітей дошк. та мол. шк. віку] / упоряд. О. П. Рибка ; худож. Л. К. Прядкіна. - Харків : Веста : Ранок, 2011. - 128 с. : іл.

Це справжня книга - скарбничка, адже в ній зберігаються всі найвідоміші свята, які ми справляємо з року в рік. А відкрити та роздивитися зміст книги вам допоможуть юні герої : братик і сестричка Іванка та Сашко. Разом з тим ви дізнаєтесь про історію свят і традиції, зможете прочитати і вивчити вірші й смішинки, а також зробити подарунки або прикраси до будь-якого свята своїми руками.

У нас сьогодні свято : [літер.-худож. вид. : для дітей дошк. та мол. шк. віку] / упоряд. І. А. Біляєва ; худож. П. В. Мірончик, Н. О. Ель-Маулюд. - Харків : Белкар-книга, 2005. - 64 с. : іл.

У нашому календарі багато свят і християнських, і державних. І ви з самого малечку знаєте, що є такі чудові свята — Новий рік і свято 8 березня, Великдень і Різдво. А от чи знаєте ви історію походження цих свят, коли і чому їх стали відзначати?

Україна та українці : шкільна енциклопедія народознавства / ред.-уклад. О. В. Зав'язкін ; худож. О. І. Альбрехт. - Донецьк : БАО, 2009. - 256 с. : іл.

Світ українських традицій безмежний. Це справжня духовна скарбниця нашого народу, яку потрібно глибоко пізнавати. У цій книзі представлені матеріали з народознавства, що познайомлять із традиціями українців, кращими зразками фольклору тощо.

Українські традиції і звичаї : для дітей серед. шк. віку / [авт.-упоряд. : В. М. Складенко, А. С. Шуклінова, В. В. Сядро ; худож.- іл. В. М. Юденков ; худож.-оформ. Ю. Ю. Романіка]. - Харків : Фоліо, 2013. - 318 с. : іл.

В цій книзі ви знайдете надзвичайно детальну інформацію про народні вірування, традиції, звичаї, обрядовий календар, свята, обереги.

Шейкіна К. О. Українські традиції : дитяча ілюстрована енциклопедія : [для дітей мол. та серед. шк. віку] / К. О. Шейкіна. - Харків : Веста : Ранок, 2011. - 64 с. : іл.

Енциклопедія розповідає про стародавні українські традиції, про самотутнє українське життя, звичаї, що народжувалися від поколінь до поколінь. Україна - це велика держава, яка славиться своїм колоритом, своєрідною творчістю та культурою. Книга стане вам у пригоді, як джерело необхідних знань з історії традицій стародавніх українців.

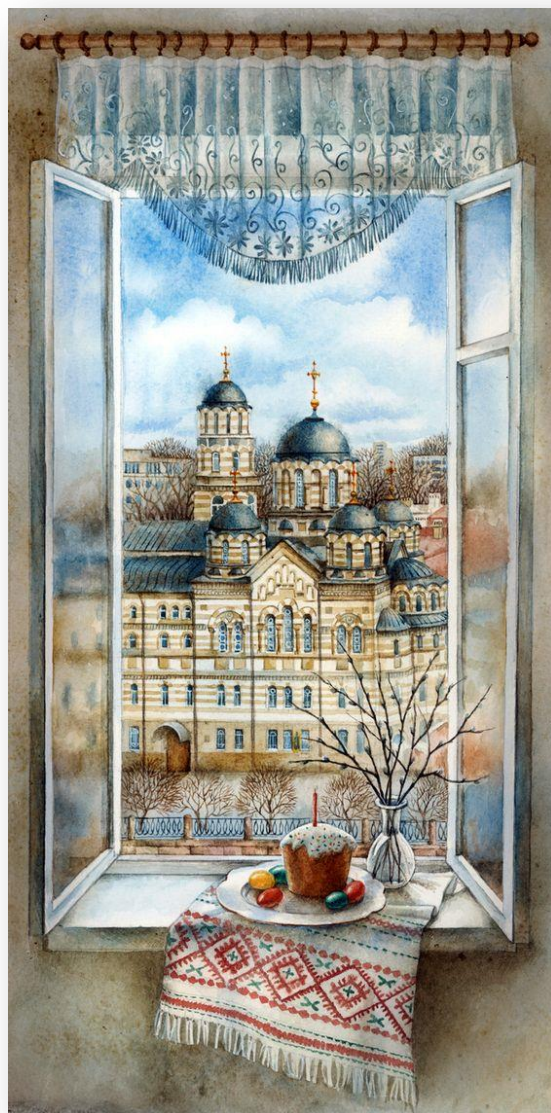
5-6 класи

Воропай О. І. Звичаї українського народу : [етнографічний нарис : для серед. та ст. шк. віку] / О. Воропай ; післямова І. М. Андрусяка ; іл. О. В. Алферової. - Вид. 2-ге, без змін. - Київ : Національний книжковий проект, 2013. - 384 с.

Звичаї — це прикмети, за якими розпізнається народ; неписані закони, якими люди керуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних турботах. «Звичаї українського народу» Олекси Воропая — найпопулярніша праця, яка охоплює календарний рік українця, представляючи в комплексі народні обряди, прикмети, вірування тощо.

Гуркіна Г. О. Традиції та звичаї українців : [наук.-попул. вид. : для серед. шк. віку] / Г. О. Гуркіна, Г. О. Гуркіна, О. В. Сердюк ; [худож. Г. Г. Гадалашвілі, О. І. Дябіна, Ю. Ю. Ковальова]. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. - 95 с. : іл.

Книжка розповідає про стародавні й сучасні звичаї та традиції українців, про їх вірування та світогляд, знання та народну мудрість. Зі сторінок цього видання ви дізнаєтеся про найважливіші свята українців, їх побут та життя, а також чим відрізнялося життя українців, які мешкали у різних регіонах.

Капранов Віталій Віталійович (1967-). Веселих свят! : [літер.-худож. вид. : для серед. шк. віку] / В. В. Капранов, Д. В. Капранов ; наук. ред., упорядкув. Я. Музиченко і Я. Левчука ; худож.: О. Костенко та ін. - Київ : ТОВ "Гамазин", 2014. - 104 с. : кольор. іл.

У книзі читачі знайдуть все про головні українські свята – історію, традиції, прикмети, ритуали, а ще – пісні з нотами, рецепти святкових страв, опис ігор та забав, схеми рукомета, і до того ж, багато малюнків та іншої корисної інформації. Книжка навчить відзначати українські свята по-сучасному і водночас так, як це робили наші дідусі та бабусі. Окрім народних свят, до книжки також увійшла інформація про офіційні та міжнародні: День Незалежності, Новий Рік, День Книжки, День Знань тощо.

Скляренко В. М. Українські традиції і звичаї : для дітей серед. шк. віку / В. М. Скляренко ; худож.-оформ. Л. Д. Киркач-Осипова. - Харків : Бібколектор, 2015. - 318 с. : іл.

Нині народні традиції та звичаї стали одним із головних чинників відродження українського народу, його національної свідомості та людської гідності. В чому вони полягають, де їхні витоки Як вони формувалися та змінювалися у різні часи на теренах нашої країни — на всі ці запитання ви знайдете відповідь у цьому виданні.

Традиції, обряди, символи, обереги: [навч. вид. : для мол. і серед. шк. віку] / упоряд. Н. Г. Немировська ; худож. оформ. Н. А. Горошко. - Харків : Основа, 2011. - 191, [1] с.

Важливою складовою української культури є безцінний скарб народних традицій, обрядів, звичаїв, що сягають глибокої давнини. Деякі з них виникли ще за первісних часів, інші є елементами християнської культури... Які ж свята відзначали наші пращури ? Що означають прадавні символи, які збереглися до нашого часу ? Які таємниці приховують у собі вишиванки та писанки ?

Шейніна О. Я. Міфи та легенди українців : [наук.-попул. вид. : для дітей серед. шк. віку] / О. Я. Шейніна ; худож.-оформ. В. Є. Христенко. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. - 95 с. : іл.

Книжка розповідає про стародавні вірування українців - втаємничені знання про світ, які крізь тисячоліття дійшли до нас у вигляді містерій - Різдва Світу, Масляна, Івана Купала, Покрова, у вигляді усної народної творчості - колядок, пісень, легенд, переказів, а також у вигляді орнаментів на вишиванках та писанках.

Шкода М. Н. Традиції і свята українського народу / М. Н. Шкода ; худож. О. К. Перепелиця. - Донецьк : БАО, 2007. - 384 с. : іл.

Матеріали з української міфології та історії культури не залишать байдужим жодного читача. Безліч цікавих фактів, захоплива манера розповіді роблять видання справжнім подарунком для всіх шанувальників української культури.

7-9 класи

100 найвідоміших образів української міфології : [наук.-попул. вид.] / В. Завадська [та ін.] ; за заг. ред. О. Таланчука. - Київ : КД "Орфей", 2002. - 448 с. : іл.

Міф завжди є органічною частиною культури. До світогляду нашого народу ввійшли вірування та уявлення багатьох поколінь, які жили на території сучасної України й належали до різних племен і народів. Ця книга є оригінальним способом систематизовано представити найхарактерніші й найцікавіші образи, що існували у віруваннях і магичній практиці українського етносу.

Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України : [літер.-худож. вид.] / В. М. Войтович ; передм. С. Пінчука ; післямова Г. Дем'янчук ; худож. Р. Р. Крамар. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2005. - 392 с.

«Міфи та легенди давньої України» — захоплююча літературно-художня розповідь про дивовижний світ наших далеких пращурів, їхню високу духовність і єдність із Природою, рідною Землею. Пером і пензлем

автор змальовує яскраві міфічні образи, які, незважаючи на усілякі перешкоди, пережили віки і дожили до наших днів. Це — Сварог, Перун, Дажбог, Лада, Купало, Коляда, Березиня та інші, а ще — величезна кількість демонологічних персонажів.

Дорогоцінна енциклопедія українознавства : традиції, свята, обряди, народна мудрість, фольклор / ред.-уклад. О. В. Зав'язкін ; худож. О. І. Альбрехт. - Донецьк : БАО, 2011. - 288 с.

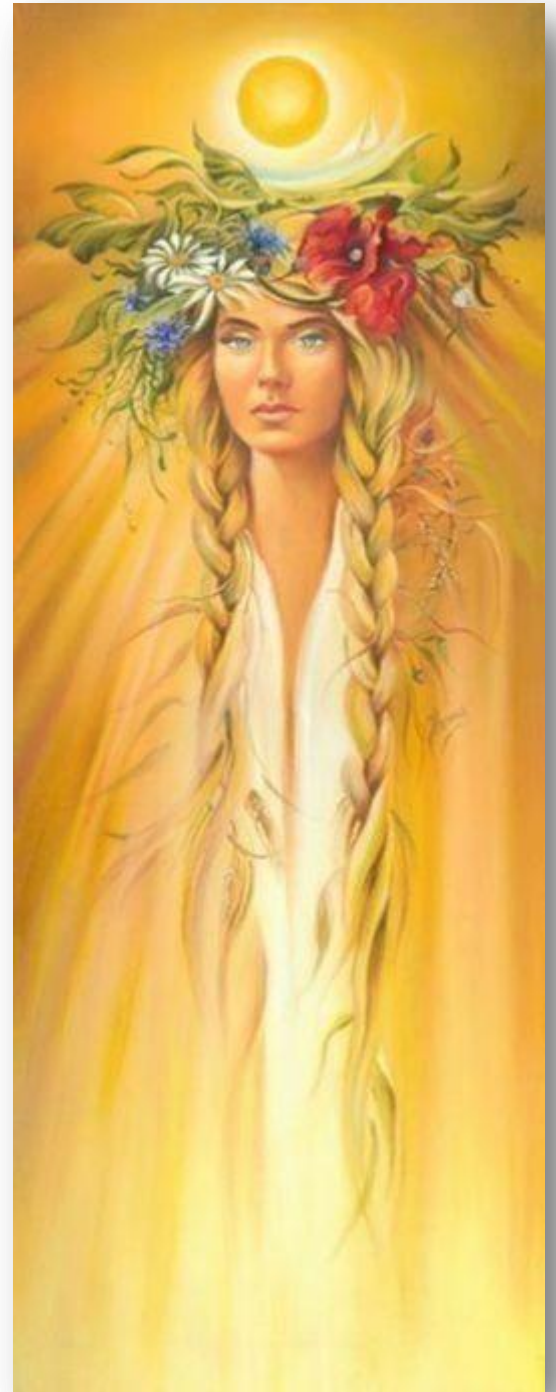
Наша рідна Україна - прекрасна держава, що має славу історію і давні традиції. Національні традиції українців - це передусім річне коло свят, церковних та сезонних, що наповнювали життя наших предків глибоким змістом. Про неосяжний світ української культури читайте на сторінках цієї книжки.

Ігнатенко І. В. Етнологія для народу : свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців / І. В. Ігнатенко. - Харків : КК "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. - 320 с.

Сьогодні чималий інтерес викликають звичаї та традиції наших предків. Захопливо й цікаво ця книжка розповідає про обряди та прикмети і не лише описує їх, але й пояснює, які щоденні справи та потреби лягли у їхню основу. Ви дізнаєтеся про народні вірування, пов'язані з календарними святами, із життєвим циклом людини: сватанням та весіллям, народженням дитини, хрестинами, похованням.

Ілюстрована енциклопедія українського народу : звичаї, свята, традиції / упоряд. І. І. Сметана. - Харків : КК "Клуб Сімейного Дозвілля", 2012. - 416 с.

Ця книга стане справжнім подарунком для всіх, хто цікавиться історією та культурою своїх предків. Видання знайомить із побутовими й духовними традиціями українського народу, що нараховують сотні

років. Хочете приміряти на себе вишивану сорочку, скуштувати варенухи чи вареників, побувати на вечорницях чи справжньому українському весіллі, заспівати щедрівок та заграти на бандурі?

Корній Д. Чарівні істоти українського міфу. духи природи : [літер.-худож. вид.] / Д. Корній ; худож. А. Канкава. - Харків : Віват, 2017. - 320 с. : іл.

У віруваннях праукраїнців світ не мав чіткого поділу на видимий, природний, та невидимий, позаприродний. Люди поклонялися богам, намагаючись здобути їхню прихильність, і водночас спілкувалася з істотами нижчого порядку. Наші давні предки шанувували дерева і трави, джерела та ріки, гори і степи, ліси та поля, населяли їх химерними чарівними істотами, яких називали духами.

Кривенко О. А. Енциклопедія нашого українознавства : [наук.-попул. вид.] / О. А. Кривенко, В. В. Павлів. - 3-тє вид., переробл. і доп. - Харків : Фоліо, 2012. - 140 с.

Ще у далеких 90-х у журналістів Олександра Кривенка та Володимира Павліва, що працювали у телепроекті «Вікна-новини», з'явилася ідея написати книжку про людей, яких вони знали, про події, учасниками і свідками яких були, про свої радощі і печалі, мрії і фантазії. І хоч автори трактували свою книжечку як дуже особисту, вона знайшла свого вдячного читача і навіть стала культовою у певних колах.

Лозко, Г. С. Українське народознавство : [навч. вид.] / Г. С. Лозко. - Вид. 5-те, зі змін. та доп. - Тернопіль : Мандрівець, 2011. - 512 с.

У цій книзі відомого етнолога, доктора філософських наук Галини Лозко подано змістовну інформацію про походження українців, їхню духовну культуру, господарство, побут, родину. Зроблено докладний аналіз Велесової Книги, що її нині вивчають у школі, відтворено давній календар наших Пращурів Коло Свароже.

Скуратівський, В. Т. Дідух : свята українського народу / В. Т. Скуратівський. - Київ : Освіта, 1995. - 272 с. : іл.

Пропоноване видання - найбільш повне зібрання календарних свят українського народу. Автор, відомий письменник та етнографіст, щедро ділиться з читачем своїм знанням духовної культури нашого народу, його обрядовості, традицій, фольклору, що сягають тисячоліть. Висока моральність предків, щира приязнь у стосунках, взаємодопомога, тонкий естетичний смак і, головне, високопоетичний культ пращурів, шанування свого родоvodu - все це гідне наслідування нинішніми поколіннями.

Українські традиції : [наук.-попул. вид.] / упоряд. та передм. О. В. Ковалевського ; худож.-оформ. І. В. Осипов. - Харків : Фоліо, 2003. - 573 с. : іл.

Це видання – унікальна антологія, чудове джерело для всіх, хто хоче відчувати, чим жив український народ від давніх-давен до нашого часу. «Велес-книга», Геродотова «Скіфія», Апокрифи та Життя перших руських святих, українські легенди, народні пісні й думи, а також інші цінні пам'ятки, – усі разом, зібрані тут матеріали формують цілісну картину духовної й культурної діяльності українців у різні часи та епохи.

Шкода М. Н. Люба моя Україна : свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети та повір'я українського народу / М. Н. Шкода. - Київ : КРИСТАЛ БУК, 2016. - 544 с.

Світ українських традицій нескінченно багатий. Століттями складалася гармонійна система обрядів та вірувань, які на сучасному історичному етапі знову набувають популярності. Книжка розповідає про народні традиції, обряди і свята. Матеріали з української міфології та історії культури не залишать байдужим жодного читача.

Шкода М. Н. Свята і пам'ятні дати моєї країни : ілюстрований календар для дітей і батьків : цікаві факти з історії і культури / М. Н. Шкода ; худож. О. І. Альбрехт. - Донецьк : БАО, 2009. - 256 с. : іл.

Історія свят - це, мабуть, найцікавіша сторінка світової культури. Свята бувають різні - релігійні, державні, професійні, сімейні. Усі вони пов'язані з давніми традиціями та визначними історичними подіями,

кожне з них - радість, щире спілкування, розваги та частування. До цього ілюстрованого видання ввійшли розповіді про святкові дні, які відзначаються в Україні.

Усна народна творчість (казки, легенди, билини)

Національна особливість духовної культури українського народу найповніше проявилась у фольклорі, що передавався з вуст у уста. Казки, легенди, билини, легенди, колядки, щедрівки та багато іншого.

Автором всіх цих творів є народ. Саме вони передають той особливий і неповторний характер народу і саме з такими книгами ви і познайомитесь у наступному розділі.

1-4 класи

200 народних прислів'їв і приказок : [збірка : для мол. та серед. шк. віку] / [уклад. С. В. Невський ; худож. О. Семякін]. - Харків : КК "Клуб Сімейного Дозвілля", 2015. - 80 с. : іл.

Прислів'я та приказки про добро і зло, багатство і бідність, працю та лінощі, природу і здоров'я - століттями набута мудрість народу. Вони вчать і застерігають, схвалюють працьовитість і чуйність, старанність і завзятість, висміюють жадібність і лінощі, засуджують зло й егоїзм... Знайомство з прислів'ями та приказками розширить ваш кругозор, збагатить ваше мовлення, допоможе розвинути образне мислення, а забавні ілюстрації сподіваємося порадують вас.

Бог предвічний народився : колядки та щедрівки : для дошк. та мол. шк. віку / худож. В. В. Ковальчук ; передм. Я. Гояна. - Київ : Веселка, 2014. - 40 с. : іл.

Збірник народних колядок та щедрівок, в яких звучать світла радість і сердечні побажання всім добрим людям. А вишукано чарівні ілюстрації Вікторії Ковальчук, гармонійно поєднуючись із текстами, створюють особливо піднесений новорічно-різдвяний настрій і ніби ведуть читачів

від свята Миколая до Водохреща, запрошують кожного і собі приєднатися до гурту, заколядувати хором-собором.

Від Різдва до Водохрестя :
[хрестоматія : вірші, оповідки, казки, колядки, щедрівки, вертепи, загадки, примовки та прикмети величних святкувань Різдва, Святого Василя, Водохрестя : для мол. та серед. шк. віку] / [упоряд. І. Дем'янова ; худож. С. Бялас ; ред. Б. Є. Будний]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2012. - 144 с.

У цій книжці зібрано вірші, оповідки, казки, колядки, віншівки, щедрівки, авторські сценки та вертепи, загадки, примовки та прикмети величних святкувань Різдва, Святого Василя (старого Нового року),

Водохрестя. Для сімейного прочитання.

Дорогами щастя-долі : міфи та легенди України : [для мол. та серед. шк. віку] / упоряд. А. Ковтун ; худож. В. Ярош. - Київ : Успіх і кар'єра, 2007. - 96 с.

Власну міфологію мають лише древні народи. Саме з найдавніших вірувань починається їхня неповторність, самотність та унікальність. Як і більшість народів на початку свого розвитку, прадавні українці обожнювали рослини, тварин та сили природи.

Зима іде - свята веде : [історія свят, обряди, традиції, прислів'я, приказки, прикмети, повір'я, загадки, вірші, пісні, казки, оповідання, сценарії свят, ігри, конкурси, виготовлення прикрас та іграшок : для дітей мол. та серед. шк. віку] / уклад. В. Федієнко ; мал. Є. Житник. - Харків : ВД "Школа", 2013. - 144 с.

Пропонована збірка ознайомить вас з історією виникнення зимових свят, цікавими народними обрядами і піснями, колядками і щедрівками, сценаріями свят тощо. Для тих, хто любить майструвати, призначений розділ із рекомендаціями, які дадуть змогу власноруч виготовити іграшки та прикраси.

Золотий черевичок : українські народні казки / ред. Г. В. Біляєва ; худож.: К. В. Самойлов, Л. В. Белякова, Л. В. Черткова. - Харків : Белкаркнига, 2011. - 64 с. : іл.

До збірки увійшли відомі українські народні казки. Читаючи її, ви малята навчитеся відрізняти добро від зла, здійснювати гарні вчинки, бути сміливими, розумними і добрими.

Колядки, щедрівки, засіванки : [для дітей дошк. та мол. шк. віку] / упоряд. Л. М. Гуменна. - Харків : Чайка, 2014. - 64 с. : іл.

У цій книжці зібрані старовинні звичаї святкування Коляди - від Різдва до Водохреща. Подані улюблені колядки, щедрівки, віншівки й засіванки - окремо для хлопчиків, окремо для дівчаток, а деякі загальні, які варто співати всією родиною, бо нічого не дає малечі більшої втіхи, як робити добру справу з рідними людьми!

Легенди та оповідання : [для дітей мол. шк. віку] / уклад. Е. В. Альперт ; худож. А. Д. Базилевич. - Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. - 480 с. : іл.

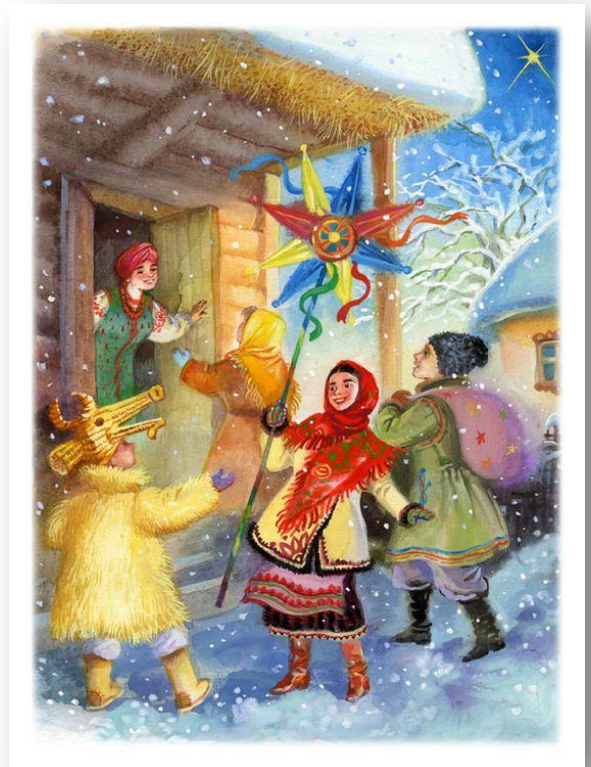
У цій збірці для родинного читання зібрано легенди про історичне минуле українського народу, його життя і побут у давні часи. Також книга знайомить з українськими народними героями та їхніми подвигами. Легенди збагатять ваш світогляд, сприятимуть розвитку інтересу до життя українського народу та історії рідного краю.

Прикордонні : [казки : для дітей мол. та серед. шк. віку] / упорядкув., підгот. тексту та прим. Л. Демської-Будзуляк ; худож. Н. Пастушенко. - Київ : Грані-Т, 2008. - 80 с. : іл.

У цій книзі ви зустрінетеся з героями українських казок прикордонних регіонів та дізнаєтеся про смішні моменти, пов'язані з відносинами українців та їхніх сусідів: поляків, росіян, угорців... Гумор та винахідливість завжди допоможуть знайти вихід із капасних ситуацій.

Різдвяна зірничка : різдвяні вірші та легенди : [для дітей мол. шк. віку] / упоряд. М. Горбаль ; худож. О. Кваша. - Львів : Вид-во Старого Лева, 2011. - 26 с.

Упорядник-етнограф Марія Горбаль дібрала матеріал до збірника таким чином, що тут містяться і найкращі зразки різдвяної поезії відомих українських поетів (М. Підгірянка, Ю. Шкрумеляк, А. Лотоцький,

Р. Завадович), і маловідомі, але надзвичайно цікаві народні легенди про народження Ісуса Христа.

Різдвяна книжка : [для дітей дошк. та мол. шк. віку] / [упоряд. К. В. Шаповалова ; худож. О. Л. Желєзняк]. - Харків : Талант : Юнісофт, 2016. - 16 с.

Книга в довершеному художньому оформленні О. Желєзняк — це унікальна збірка історій про головні зимові свята нашого народу, від Миколая до Водохреща. Красивий об'ємний вертеп, вміщений у книзі, доповнюють цікаві розповіді про народження Немовлятка Христа, традиції святкування Коляди, тексти улюблених колядок і щедрівок, якими ми вітаємо найрідніших людей.

Українська народна мудрість для дітей : [для дітей шк. віку] / упоряд. В. П. Товстий ; ред. С. М. Крисенко. - Харків : Промінь, 2007. - 80 с. : іл.

Українська народна мудрість така ж щира й безмежна, як життя і українського народу. Вона свідчить про гострий розум народу, про його естетичні почуття, високу мораль, уміння посміятися над своїми вадами, любов до рідної країни. Вміння підтримати ближнього і дати відсіч ворогам. Прочитавши цю книгу, можеш зануритися у криницю народної мудрості, що торкається людського життя, надій, душі, характеру, людських бажань і взаємин, ставлення до своєї країни та рідної мови. Яскраві малюнки зроблять читання цікавішим.

Українські колядки для дітей : [для дітей мол. та серед. шк. віку] / упоряд. І Лемко ; худож. В. Максимович. - Львів : Априорі, 2016. - 24 с. : іл.

Ця невеличка збірка українських колядок стане в нагоді найменшим читачам та їхнім батькам. Книжка яскраво ілюстрована атмосферними малюнками художника Василя Максимовича.

Хліб і золото : українські народні притчі : вибране : [для мол. шк. віку] / упорядкув. та передм. М. І. Чумарної ; худож. М. Долинний. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2011. - 108 с. : іл.

У книзі зібрано народні притчі, що яскраво передають народні традиції та побутовий характер українців.

Хрестоматія Нового року : [вірші : для читання дорослими дітям] / [гол. ред. Д. В. Марков ; худож.: С. Ю. Піскун, О. А. Лебедева, Г. Д. Сілівончик та ін.]. - Київ : Майстер-клас, 2012. - 48 с. : іл.

Ця книга - справжня скарбничка для тих, хто хоче провести свята весело і цікаво. Колядки, щедрівки, посівалки, святкові віршики та історії допоможуть Вам перетворити зимові канікули на незабутній феєрверк подарунків та розваг. Щасливих новорічних свят!

5-6 класи

"Кирило Кожум'яка" та інші українські легенди і перекази : [збірка : для серед. шк. віку] / упорядкув. і прим. С. В. Мишанича ; іл. А. Миськіва ; післям. І. Дем'янової. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2017. - 264 с. : іл.

У збірці «Кирило Кожум'яка» та інші...» зібрано легенди і перекази, записані з уст старожилів із багатьох куточків України. Обидва жанри покликані зберегти свідчення про минуле краю. Виразно виявляється у цих творах зв'язок фантазійного з конкретними історичними подіями. Легенди та перекази завжди пропагують ідеї гуманності та соціальної справедливості. Фольклорні джерела народу невмирущі.

Живлюще джерело : кращі прислів'я та приказки українського народу : [для мол. та серед. шк. віку] / упоряд. О. А. Попова ; іл. О. В. Зарбі-Гальчук. - Донецьк : БАО, 2007. - 448 с. : іл.

Ця книжка є справжньою скарбницею народної мудрості, кмітливості, гумору. Протягом століть шліфувалися шедеври малих форм вітчизняного фольклору. До збірника увійшло понад 8000 українських прислів'їв та приказок. Природні явища, рослинний і тваринний світ, людина і її діяльність — ці й багато інших тем охоплює пропонована збірка.

Культура України в казках та легендах : для мол. та серед. шк. віку / ред. О. А. Волосевич ; худож. Т. Б. Савельєва. - Львів : Аверс, 2010. - 328 с. : іл.

Казки та легенди про заснування міст і сіл, церков і монастирів, про походження свят і звичаїв, мистецтв і ремесел поглиблюють знання з народознавства, водночас навчаючи любити і берегти тисячолітню культурну спадщину рідного краю.

Лагунова, Т. І. Україна. 101 старовинна легенда : ілюстрована енциклопедія : [наук. - попул. вид. : для серед. та ст. шк. віку] / авт. - уклад. Т. І. Лагунова ; іл. Л. Бутенко, Г. Червонної, О. Дерного [та ін.]. - Харків : Веста : Ранок, 2009. - 64 с. : іл.

Ця книга посяде гідне місце на полицях тих читачів, які цікавляться українською історією та культурою. Старовинні народні легенди — духовне надбання українського народу, своєрідний сплав його життєвого досвіду і мрій, реальності та вимислу.

Легенди та міфи України : [для мол. та серед. шк. віку] / упоряд. В. П. Товстий ; ред. С. М. Крисенко. - Харків : Промінь, 2005. - 64 с. : іл.

З вікових глибин зринає перед нами фантастичний світ легенд, казок і міфів України. Книга дарує своєму юному читачеві найкращі з них. Усі вони захоплюють своєю дотепністю, витонченістю, мовним багатством. Широке коло фантастичних героїв постає перед

нами: відьми й вовкулаки, вовкуни і змії, водяники й русалки, ворожбити і знахарі, вурдалаки й дідьки. Але, які б не були складні ситуації, перемагає наш дотепний і щирий народ з його багатою фантазією і мудрим гумором.

Легенди України : [збірка]. Ч. 1. Карпати / ред.-уклад. текстів О. Волосевич. - Львів : Апріорі, 2017. - 168 с. : іл.

Збірка найкращих і найколеритніших карпатських легенд та переказів. Вони згруповані у розділи: гори, ріки та озера, рослини, персоналії, замки, храми, кожен з яких починається історичною довідкою.

Народ скаже, як зав'яже : українські народні прислів'я та приказки : добірка для школярів / уклад. Л. В. Вознюк. - Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. - 224 с.

Поповнена збірка містить українські народні прислів'я та приказки, які охоплюють усі сфери суспільного життя українського народу.

Сійся, родися : колядки, щедрівки, веснянки : для мол. та серед. шк. віку / упорядкув. та передм. К. Г. Борисенко ; іл. С. М. Железняк. - Вид. друге, без змін. - Київ : Національний книжковий проект, 2012. - 176 с. : іл.

До книжки увійшли шедеври народнопоетичної творчості — колядки, щедрівки та веснянки, що є органічною частиною українського народного обряду зимового та весняного календарних циклів.

Українська міфологія. Легенди, перекази : [для серед. шк. віку] / упоряд. Л. П. Коврига ; худож.: К. В. Самойлов, Л. В. Белякова, Л. В. Черткова. - Харків : Белкар-книга, 2014. - 144 с. : іл.

Кожна людина має знати історію та культуру свого народу. А це неможливо без знайомства з його міфами та легендами. Із книги ви дізнаєтесь, що своїм корінням міфологія українців сягає глибини віків і є чи не найдавнішою серед міфологій народів світу.

Українські казки : [збірка : для мол. і серед. шк. віку] / упоряд. В. Левицька ; [худож. М. О. Коваленко]. - Київ : Країна Мрій, 2013. - 304 с. : іл.

До пропонованої збірки увійшли українські народні казки. Саме в казках виявляється національна своєрідність народу, відкривається світ його фантазії та мудрості. Казки приносять нам не лише естетичне задоволення, але й змушують замислитися над проблемами повсякденного життя. Разом з казковими героями ми вирушаємо у фантастичні подорожі, б'ємося з ворогом, розв'язуємо побутові проблеми, сумуємо, радіємо, захоплюємось, дивуємось.

Українські прислів'я, приказки та загадки : для мол. та серед. шк. віку / упорядкув. та передм. Н. В. Сойко. - Вид. 2-ге, без змін. - Київ : Національний книжковий проект, 2012. - 176 с.

Приказки, прислів'я та загадки – неоціненна скарбниця народної мудрості. Складені впродовж багатьох століть, вони охоплюють найрізноманітніші сфери життя, звичаїв, вірувань українського народу, не втрачаючи свого значення й сьогодні, збагачуючи нашу культуру. До книжки ввійшли найкращі зразки цього жанру українського фольклору.

Щедрик-ведрик : календарно-обрядова поезія, скоромовки, лічилки, жмурилки, народні прикмети : [навч. вид. : для мол. і серед. шк. віку] / упоряд. Є. Г. Орлова ; худож. оформ. Н. А. Горошко. - Харків : Основа, 2011. - 191, [1] с.

Збірник містить значний обсяг найкращих зразків фольклору, згрупований за тематичними розділами: "календарно-обрядова поезія", "Лічилки, жмурилки", "Народні прикмети". Матеріал дібрано з урахуванням потреб учнів загальноосвітніх шкіл.

7-9 класи

Золота книга українських традицій та звичаїв : [попул. вид.] / авт.-уклад. І. Скрипник. - Донецьк : Агенство Мультипрес, 2011. - 288 с.

У книжці розглядаються українські народні традиції, пісенний фольклор, релігійні свята, прикмети, побут і сімейні стосунки. Приділено увагу декоративно-ужитковому мистецтву, а також поширеним в народному середовищі обрядам, в тому числі пов'язаним з народженням дитини. Окремий розділ присвячено традиційним стравам української кухні.

Коло вуха завірюха, а у вусі ярмарок : українські народні загадки / упоряд. Н. П. Лобас. - Тернопіль ; Харків : Ранок, 2010. - 160 с.

Розгадування загадок – улюблена забава багатьох дітлахів, та й, мабуть, дорослих. Це гарний спосіб розважитися, відпочити і zarazом перевірити гнучкість розуму, логічність мислення та багатство

фантазії. Адже, щоб розгадати загадку, недостатньо просто знати, що в хаті напихваті. Тут знадобиться вміння думати, проводити аналогії, порівнювати, шукати асоціації.

Моя Україно, мій ти раю... : усна народна творчість / упорядкув., вступ. і прим. С. Харченко. - Київ : Країна Мрій, 2009. - 336 с.

Унікальний збірник української усної народної творчості. До видання входять казки, легенди, думи, биліни, балади, історичні та обрядові пісні, пісні женців, веснянки, чумацькі пісні, гайдамацькі пісні, зібрані за багато століть історії народу. Тут ви дізнаєтеся, кого славить народ у своїх піснях, хто такий Байда, хто такий Мороз Морозенко ... Найбагатша мова, багатюща українська фразеологія ... Книга розрахована на учнів школи, а також всіх, хто цікавиться фольклором та етнографією.

Народні оповідання : [збірка] / упоряд., вступ. ст., прим. С. В. Мишанич. - Київ : Техніка, 2008. – 448 с.

До збірки увійшли найтипівіші, художньо довершені зразки народної белетристики – фабулати й меморати, спогади-бувальщини, новели, побутові притчі, фацеції, сценки тощо.

Попельницька О. О. Сто великих міфів і легенд України : [наук.-попул. вид.] / О. О. Попельницька, М. В. Оксенич. - Київ : Арій, 2009. - 400 с. : іл.

Ця книга є спробою реконструкції у популярній формі українських міфів на основі згадок у літописах та інших творах давнього і середньовічного письменства, фольклорі, топоніміці та ін. Автори вважали за потрібне ознайомити читача переважно з міфами і легендами, невідомими широкому загалу, і свідомо уникати дублювання вже достатньо добре висвітлених тем. При цьому вони намагалися якомога повніше представити різні регіони країни та різні історичні епохи.

Українські жартівливі пісні : [збірка] / упоряд., передм., прим. М. М. Красикова. - Харків : Бібколектор, 2012. - 287 с.

"Серце наше звеселяймо!" - закликає відома українська пісня. Веселість духу - основа щасливого життя. Сміх робить людей вільними. Пісні, які ви знайдете на сторінках цієї книжки, були чудодійними ліками, які врятували мільйони людей від нудьги, туги і розпачу у складних соціальних і особистих перипетіях буття. Дай Боже, врятують і нас!

Українські народні казки : [для дітей серед. та ст. шк. віку] : у 24-х кн. / записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук ; [ред. Б. Будний ; іл. Т. Савельєва]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан. - 2006. - 496 с. : іл.

"Казки Буковини" — десята книга з унікальної 24-томної серії українських народних казок, збиранню, упорядкуванню та літературній обробці яких автор присвятив понад 30 років. Упродовж цього часу вдалося записати близько 3,8 тисяч казок. До пропонованої книги увійшли казки самотнього етнографічного району України — Буковини, записані наприкінці 80-х рр. минулого століття.

Українські народні казки : [для дітей серед. та ст. шк. віку] : у 24-х кн. / записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук ; [ред. Б. Будний ; іл. Я. В. Гавриш]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан. - 2006. - 496 с. : іл.

«Казки Бойківщини» є чотирнадцятою книгою унікальної 24-томної серії українських народних казок. У пропоновану книгу увійшли казки самотнього етнографічного району України — Бойківщини, записані наприкінці 80-х рр. минулого століття.

Українські народні казки : [для дітей серед. та ст. шк. віку] : у 24-х кн. / записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук ; [ред. Б. Будний ; іл. Яни та Сергія Гавриш]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан. - 2007. - 424 с. : іл.

"Казки Закарпаття" є вісімнадцятою книгою унікальної 24-томної серії українських народних казок. До пропонованої книги увійшли казки самотнього етнографічного району України — Закарпаття, записані на межі ХХ—ХХІ ст.

Українські народні казки : [для дітей серед. та ст. шк. віку] : у 24-х

кн. / записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук ; [ред. Б. Будний ; іл. Т. Савельєва]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан. - 2006. - 456 с. : іл.

"Казки Гуцульщини" є четвертою книгою унікальної 24-томної серії українських народних казок. У пропоновану книгу увійшли казки самобутнього етнографічного району України — Гуцульщини, записані наприкінці 80-х рр. минулого століття.

Українські народні казки : [для дітей серед. та ст. шк. віку] : у 24-х кн. / записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук ; [ред. Б. Будний ; іл. Т. Савельєва]. - Тернопіль : Навч. книга-Богдан. - 2006. - 456 с. : іл.

"Казки Буковини" — дев'ята книга з унікальної 24-томної серії українських народних казок. До пропонованої книги увійшли казки самобутнього етнографічного району України — Буковини, записані наприкінці 80-х рр. минулого століття.

Українські прислів'я і приказки : [збірник] / упоряд. Т. М. Панасенко ; худож. Л. Д. Киркач-Осипова. - Харків : Бібколектор, 2012. - 351 с. : іл.

Немає такої сфери в житті українців, яка б не знайшла відображення в іскрометних і мудрих прислів'ях і приказках. В них яскраво відтворений не тільки характер, але й побут, звичаї, уподобання — все, чим сповнене людське буття. До збірки увійшли не тільки прислів'я і приказки, а також вітання, побажання тощо, які свідчать про дотепну вдачу і кмітливість українського народу.

Усі крилаті вислови, прислів'я, приказки, загадки : школярам, студентам, батькам скарби народної мудрості / уклад. Н. В. Курганова. - Харків : ГОРСІНГ ПЛЮС, 2009. - 320 с.

До збірки увійшли зразки народного мудрослів'я на різні теми. Золота скарбниця усної народної творчості представлена прислів'ями, приказками та загадками. Крилаті вирази також стануть у нагоді школярам і студентам, рекомендована і для сімейного читання.

Усна народна творчість : [збірка] / [гол. ред. В. В. Александров]. - Київ : Країна Мрій, 2015. - 288 с.

До видання включено казки та легенди, биліни, думи, балади, історичні та обрядові пісні, вивчення яких передбачено шкільною програмою з української літератури.

Хто в світі не бував, той дива не видав : українські прислів'я, приказки та інше / упоряд. Н. П. Лобас. - Тернопіль ; Харків : Ранок, 2009. - 160 с.

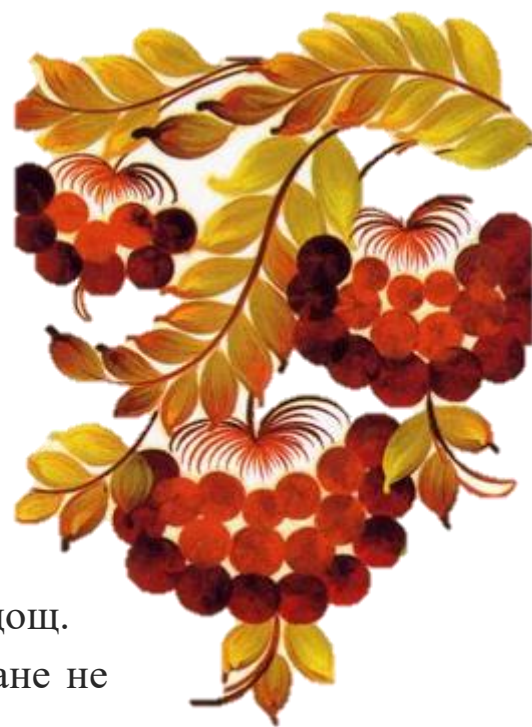
До неоціненних коштовностей фольклору будь-якого народу, а відтак і українського, належать прислів'я та приказки — короткі влучні вислови, які образно та лаконічно передають нащадкам висновки з життєвого досвіду багатьох поколінь предків.

Народні повір'я (прикмети і забобони)

У повір'ях і прикметах відобразилося стародавнє бачення українцями світобудови, а також розуміння окремих явищ природи.

Народні вірування та уявлення про світ вбирали в себе все різноманіття ідей, що панували в різні епохи, їх можна вважати своєрідним "музеєм", де ці ідеї постійно зберігаються. Саме такий розділ перед вами. Тут зібрані найпоширеніші прикмети нашого народу.

- Багато павутиння — на погожу осінь.
- Весною багато хрущів — літом слід чекати засухи.
- Вовча ягода дуже пахне — перед дощем.
- Гнізда ластівки або лелеки на даху віщують щастя і достаток у домі.
- Голуби розворкотілися — на тепло.
- Горобці зранку купаються у пилюці - по обіді буде дощ.
- Грім у листопаді — на малосніжну зиму
- Дрова горять з тріском – на мороз.
- Жаби завелися дуже гучним хоромом — на дощ.
- Жовте листя обпадає повільно — мороз настане не скоро.
- З вогнем не жартуй, воді не вір.
- Земля не розмірзнеться, доки не вдарить грім.
- Кішка на людину тягнеться — до обнови.

- Коли гримить грім - це Бог возом їде.
- Коли їси хліб, не лишай шматків, тому що в них твоя сила.
- Коли курка заспіває - чекай клопотів по господарству.
- Місяць ріжками вниз — на тепло й добрий врожай.
- Не бий по землі, бо їй боляче.
- Не витирайся з кимось одним рушником, це призведе до сварки.
- Не дивись ввечері у дзеркало, бо наснитися щось погане.
- Не заглядай у піч, бо вуса не ростимуть.
- Не їж над колодязем, бо жаби заведуться.
- Не переступай через віник, бо всохнеш.
- Не плюй на землю, бо вона не народжуватиме.
- Не плюй у криницю - доведеться напиться.
- Не показуй пальцем на сонце, всохне.
- Не сідай на стіл, бо в сім'ї буде сварка.
- Не тарабань ложками і не розсипай сіль, бо буде сварка.

- Осінній іній — на ясну погоду
- Перед сльотоваю, вітряною погодою мухи сидять нерухомо.
- Півні всю ніч співають — не до добра.
- Риба грається на річці — вночі може пройти гроза.
- Рясно зацвіла акація – на врожайний рік.
- Садові нагідки до дощу закривають квітки.
- Скільки разів прокує зозуля, стільки років відпущено тобі прожити.
- Снігур під вікном цвірінькає – на відлигу.
- Собака рие землю — на дощ, качається по землі — на негоду, лежить, згорнувшись клубком, — на холод, лежить простягнувшись — на тепло.
- Сова кричить — віщує холоди
- Сова поблизу будинку кричить — до новонародженого.
- Трава у червні починає сохнути – на дощове літо.
- Туман у листопаді впаде до відлиги
- У січні луна йде далеко – морози міцнішатимуть.
- Увечері голосно цвіркочуть коники — на добру погоду.
- Червона вечірня зірка провіщає вітер , світло-жовта — дощ

- Червоний місяць — на вітер, блідий — на дощ.
- Чим сильніший вітер — тим менша ймовірність місцевих заморозків
- Як листопад дерев не обтрусить, довго зима бути мусить.
- Як на Новий рік падає сніг, то будуть гриби рости.
- Якщо в будинку живуть мурашки і таргани, то це обіцяє щастя й добробут.
- Якщо дятел довбає стіну будинку, то в цьому будинку хтось помре.
- Якщо зустрінеш по дорозі жінку з повними відрами - буде удача, з порожніми - не пощастить.
- Якщо кіт вмивається лапкою — прийдуть гості
- Якщо навесні, вперше почувши зозулю, матимеш гроші при собі — з грошима будеш цілий рік.
- Якщо навколо мурашника багато мурах — до гарної погоди.
- Якщо нап'єшся води після кішки — буде нежить.
- Якщо січень сухий, морозяний, то буде сухе спекотне літо.
- Якщо чорний кіт перейде дорогу, візьмись за гудзик, і невезіння тебе обмине.

Для нотаток

